

การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน
ในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ
THE PARTICIPATION OF THE SUBDISTRICT HEADMEN AND VILLAGE HEADMEN
IN PROMOTING THE GOVERNANCE OF THE CHAIYAPHUM SANGHA

พระเพชรณรงค์ ปณญาวชิโร (ทองนาค),
ชาญชัย ฮวดศรี และ สุรพล พรหมกุล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Phra Pechnarong Panyawachiro (Tongnak),
Chanchai Huatsri and Suraphon Promgun
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Correspond Author, E-mail: Pechnarong777@gmail.com

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดเป็นความประชาธิปไตยหรือไม่ สามารถพิจารณาได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สังคมใดที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ย่อมมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง ในทางตรงข้ามสังคมใดประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น้อย แสดงว่าสังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยน้อย กล่าวได้ว่าหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ การมีส่วนร่วมในการปกครองของพลเมือง การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ 3) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 325 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีลักษณะ

* ได้รับบทความ: 18 มิถุนายน 2564; แก้ไขบทความ: 6 สิงหาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 5 พฤศจิกายน 2564

เป็นแบบปลายปิด และแบบสัมภาษณ์เป็นแบบปลายปิด สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย พบว่า การทดสอบความแปรปรวนทางเดียวและวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

1. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิจากการสัมภาษณ์ พบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านควรรักษาความสงบเรียบร้อย บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ราษฎร บริจาคอุปกรณ์การเรียนให้แก่พระภิกษุสามเณรมอบทุนการศึกษา สืบสานงานประเพณี ช่วยสนับสนุนการศึกษาในโรงเรียนและคณะสงฆ์ร่วมบริจาคสิ่งของ ช่วยเหลือสิ่งอำนวยความสะดวกดูแลกลุ่มพระสงฆ์ผู้สูงอายุและการตั้งมั่นที่จะดำเนินงานช่วยเหลือวัดอย่างเข้มแข็ง เอาใจใส่ติดตามการดำเนินงานอย่างจริงจัง มีการดำเนินงานโดยใช้สติ พิจารณาวางแผนการทำงานและใช้ปัญญาดำเนินงานตรวจสอบข้อดีข้อเสียอย่างมีเหตุผล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน; การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of participation of sub-district headmen and village headmen in promoting the governance of the Sangha of Chaiyaphum Province; 2) to compare the participation of Sub-district headmen and village headmen with the promotion of the Sangha governance in Chaiyaphum Province; 3) to Study the ways of participation of Sub-district headmen and village headmen in promoting the governance of the Sangha in Chaiyaphum Province. This study was carried out by means of the mixed method research. The samples of this study included 325 participants and 10 key informants, selected by purposive sampling. The method used in the research was a closed-ended questionnaire and the closed-ended interview form. The statistics used in this research were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and t-test.

The results of the research were as follows:

1) The participation level of Sub-district headmen and village headmen in promoting the governance of the Sangha of Chaiphum Province overall was at a high level.

2) The results of comparing the participation of Sub-district headmen and village headmen in promoting the governance of the Sangha of Chaiphum Province found that Sub-district headmen and village headmen with differences in sex, age, education, occupation, monthly income participated in promoting the governance of the Sangha of Chaiphum Province indifferently.

3) The results of the study on the ways of participation of Sub-district headmen and village headmen in promoting the governance of the Sangha of Chaiphum Province, from interviews, revealed that Sub-district headmen and village headmen should maintain order, create happiness and solve problems for people, donate educational materials to monks and novices, give scholarships, carry on the tradition, support education in schools and the Sangha, donate things, assist with facilities, take care of elderly monks and establish a strong commitment to help the temple, pay attention to the operation seriously with consciousness, consider a plan of work and use the intelligence to examine the pros and cons logically.

Keyword: Participation; Village Headman; Sangha Governance

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดเป็นความประชาธิปไตยหรือไม่ สามารถพิจารณาได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สังคมใดที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ย่อมมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง ในทางตรงข้ามสังคมใดประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น้อย แสดงว่าสังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยน้อย กล่าวได้ว่าหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ การมีส่วนร่วมในการปกครองของพลเมือง ซึ่งนอกจากเป็นการสะท้อนการยืนยันในเสรีภาพของสมาชิกในสังคมแล้วยังเป็นการยืนยันถึงความเสมอภาคของสมาชิกของสังคมด้วย ซึ่งในส่วนของการบริหารทางการเมืองนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองแท้จริง คือ การแสดงซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม

กิจกรรมเหล่านี้ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกองค์กรทางการเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออก ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้คือกระบวนการทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลและองค์กรประกอบทางการเมืองที่ครอบคลุมระบบปฏิสัมพันธ์ (Interaction system) ทางการเมืองทั้งหมด จะทำให้เข้าใจบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลและองค์กรทางการเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (ณรงค์ พิงพานิช และคณะ, 2562 : 170-183)

กำนันผู้ใหญ่บ้านถือเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครอง ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตตำบลและหมู่บ้าน ที่เรียกกันว่า “การปกครองท้องที่” กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงมีฐานะเป็นผู้แทนของรัฐที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ช่วยในเรื่องการประสานงาน การประชุมลูกบ้าน การแจ้งข่าวสารของทางราชการให้ลูกบ้านรับทราบ และดูแลความสุขทุกข์ของลูกบ้านในด้านต่าง ๆ ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงมีสถานะที่เป็นทั้งผู้แทนประชาชนและผู้นำของชุมชน (ชาญชัย จิตรเหล่าอาภรณ์, 2547) กล่าวคือ กำนันผู้ใหญ่บ้านสวมบทบาทสองด้านพร้อมกัน คือ กิ่งข้าราชการประจำและกิ่งข้าราชการการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนกลไกที่สำคัญของการปกครองในส่วนท้องถิ่นและเป็นตัวแทนของกระทรวงมหาดไทยในการเป็นผู้นำตำบลหมู่บ้าน ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ช่วยเหลือทางราชการในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนในตำบลหมู่บ้านประสานประชาชนในพื้นที่ นำแนวนโยบายของรัฐกระทรวง ทบวงกรมต่างๆ มาปฏิบัติในพื้นที่ และเป็นผู้แทนประชาชนในตำบลหมู่บ้านในการติดต่อกับภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชนหรือภาคธุรกิจเอกชนร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในตำบลหมู่บ้านมีความอยู่ดีกินดีและชุมชนมีความสุข (สุริยะ วิริยะสวัสดิ์, 2552 : 11-15)

ในปัจจุบันนี้การบริหารและการปกครองท้องที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก และมีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สืบเนื่องมาจากการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์การปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ขึ้นทั่วประเทศ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ส่งผลให้มีการยกฐานะสุขาภิบาลเดิมขึ้นเป็นเทศบาลตำบล มีการกำหนดแผนงานและขั้นตอนให้มีกระจายอำนาจและถ่ายโอนงานให้เทศบาลและให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นชั้นล่าง นอกเหนือจากการขยายบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นชั้นบนด้วยมากไปกว่านั้น การปฏิรูประบบราชการ การจัดกลุ่มภารกิจของกระทรวงและกรมต่าง ๆ ใหม่ และการจัดระบบการบริหารงานภาครัฐแบบใหม่ ที่มีเป้าหมายในการบริหารงานโดยเน้น

ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีการประเมินผลงานโดยมีเกณฑ์วัดรวมทั้งมีระบบการงบประมาณและการตรวจสอบการใช้งบประมาณที่แตกต่างไปจากเดิม

ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นข้าราชการเต็มตัวและไม่ได้เป็นพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในสถานะที่ไม่ชัดเจนแน่นอน เพราะการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วยเกณฑ์ของระบบการบริหารราชการแผ่นดินแบบใหม่ กระทำได้ยากและอาจไม่มีความเป็นธรรมแก่กำนันผู้ใหญ่บ้าน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2546)

กล่าวได้ว่า บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านภายหลังปี พ.ศ. 2540 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งทางสถานะทางกฎหมาย และบทบาทในฐานะการเป็นตัวแทนของรัฐและการเป็นผู้นำของชุมชน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า หลังจากกระแสการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีแนวโน้มที่จะลดลงในขณะที่ท้องที่การบริหารส่วนตำบลกลับมีอำนาจในการบริหารงานอย่างเต็มที่ในระดับตำบลแทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายบทบาทที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันยังไม่สามารถกระทำการแทนหน้าที่ต่าง ๆ ของกำนันผู้ใหญ่บ้านได้กล่าวคือ การส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้กระทำอย่างต่อเนื่องและมีความใกล้ชิดกับหมู่บ้าน แต่อาจขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐโดยยึดหลัก บ้าน วัด โรงเรียน (บวร.)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิเป็นเช่นไร เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างไร เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร ทั้งในด้านการกิจบทบาท อำนาจหน้าที่และภาวะความเป็นผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนำไปสู่การเสนอภาพอนาคตของแนวโน้มการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 325 คน ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีส่วนร่วมในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,744 คน แยกเป็นกำนัน 124 ตำบล และผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1,620 หมู่บ้าน เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ โดยหลักอิทธิบาท 4

ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกรอบแนวความคิดของ “การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ” โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วาระการดำรงตำแหน่ง ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ขนาดของหมู่บ้านที่ปกครอง (Check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวนแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครอง	จำนวน 6 ข้อ
2. ด้านการศาสนศึกษา	จำนวน 6 ข้อ
3. ด้านการเผยแผ่	จำนวน 6 ข้อ
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	จำนวน 6 ข้อ
5. ด้านการสาธารณูปการ	จำนวน 6 ข้อ
6. ด้านการสาธารณะสงเคราะห์	จำนวน 6 ข้อ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้

5 หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับ มากที่สุด
4 หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับ มาก
3 หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับ น้อย

1 หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับ น้อยที่สุด

2) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกรอบแนวคิดของ “การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิดังนี้

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์

4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สรุปปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและสรุปประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ ตามประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิดังนี้ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะสำคัญทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และอธิบายถึงการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ย มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย การแปลความหมายและความหมายของค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541 : 75) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมุติฐาน เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีที่ตัวแปรต้นสองกลุ่ม และทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) ในกรณีที่ตัวแปรต้นสามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างกันเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
2. นำข้อที่ได้จากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกมาเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย
4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ทั้ง 6 ด้าน พบว่า โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านการเผยแผ่ ($\bar{X} = 4.63$) ด้านสาธารณูปการ ($\bar{X} = 4.62$) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X} = 4.60$) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 4.58$) ด้านการศาสนศึกษา ($\bar{X} = 4.43$) ด้านการปกครอง ($\bar{X} = 4.36$) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบระหว่างการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test แบบ 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ในภาพรวมการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิไม่แตกต่างกันและผลการทดสอบในด้านต่างๆ ขององค์ประกอบย่อยต่อการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่า

2.1) กำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีเพศต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วม ด้านการแสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่าในภาพรวมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำแนกตามเพศมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน และผลการทดสอบในด้านต่างๆ ขององค์ประกอบย่อยต่อการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านด้านการแสดงความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้

2.2) กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วม ด้านการแสดงความคิดเห็น มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิพบว่า ในภาพรวมกำหนดผู้ใหญ่บ้าน จำแนกตามอายุ มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน และผลการทดสอบในด้านต่าง ๆ ขององค์ประกอบย่อยต่อการมีส่วนร่วมของกำหนดและผู้ใหญ่ด้านการแสดงความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.3) กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วม ด้านการแสดงความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ในภาพรวมกำหนดผู้ใหญ่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน และผลการทดสอบในด้านต่าง ๆ ขององค์ประกอบย่อยต่อการมีส่วนร่วมของกำหนดและผู้ใหญ่ด้านการแสดงความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.4) กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่มีอาชีพต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วม ด้านการแสดงความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ในภาพรวมกำหนดผู้ใหญ่บ้านจำแนกตามอาชีพ มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน และผลการทดสอบในด้านต่าง ๆ ขององค์ประกอบย่อยต่อการมีส่วนร่วมของกำหนดและผู้ใหญ่ด้านการแสดงความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.5) กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมกับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ในภาพรวมกำหนดผู้ใหญ่บ้านจำแนกตามรายได้ต่อเดือน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น แตกต่างกัน และผลการทดสอบในด้านต่างๆ ขององค์ประกอบย่อยต่อการมีส่วนร่วมของกำหนดและผู้ใหญ่ด้านการแสดงความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิในทุกด้าน แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของกำหนดและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านการปกครอง มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ราษฎรและดูแลรับประสานให้กับทุกหน่วยงาน บ้าน วัด โรงเรียน 2) ด้านการศาสนบริจาควัฒนธรรมการเรียนรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณรมอบทุนการศึกษาได้เรียนรู้เพิ่มเติม 3) ด้านการเผยแผ่ ประชาสัมพันธ์ สืบสานงานประเพณี และต่างๆกับทางวัด 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ช่วยสนับสนุนส่งเสริมคณะสงฆ์มอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่ไม่มีทุนทรัพย์ในด้านการศึกษาในโรงเรียนจัดหาทุนการศึกษากับคณะสงฆ์ 5) ด้านการสาธารณูปการร่วมช่วยเหลือสนับสนุนร่วมบริจาคสิ่งของน้ำดื่มให้กับชาวบ้านและชุมชนพระภิกษุสามเณรและกลุ่มผู้ยากไร้ในด้านต่าง ๆ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกดูแลกลุ่มผู้สูงอายุคนจนและผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ยากไร้ ผู้พิการ ที่อยู่ในหมู่บ้านในชุมชน ช่วยกันปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชนและทำความสะอาดในวัด โดยเฉพาะฌาปนสถานให้มีความสะอาดเรียบร้อยสวยงามไม่น่ากลัว

ผลการสัมภาษณ์การใช้หลักอริยบท 4 มาใช้ในการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) มีส่วนร่วมงานด้านต่าง ๆ ของวัด มีใจรักในงาน พอใจที่จะดำเนินงานให้เป็นผลสำเร็จ มีจุดมุ่งหมายวางแผนการดำเนินงาน อยากทำให้งานสำเร็จผลตามจุดหมายที่วางไว้เมื่องานนั้นบรรลุจุดหมายก็เกิดความรู้สึกดีใจที่งานสำเร็จผลตามที่วางแผนไว้ 2) วิริยะ (ความพากเพียรในสิ่งนั้น) มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในทางพระพุทธศาสนาตั้งมั่นที่จะดำเนินงาน เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอยตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ เต็มความสามารถความพยายามด้วยความขยันหมั่นเพียร ใจสู้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบาก 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น) เอาใจใส่ติดตามการดำเนินงาน อย่างจริงจัง โดยไม่ใส่ใจถึงปัญหาอุปสรรคดำเนินงานด้วยความรู้จักเอาใจใส่ ไตร่ตรองพิจารณาใคร่ครวญ ด้วยความรอบรอบรอบสนใจ เอาใจใส่หรือตั้งใจในการทำงานอย่างจริงจัง โดยไม่สนใจถึงปัญหาอุปสรรคที่เป็นสาเหตุให้เสียกำลังใจ 4) วิมังสา (ความหมั่นสอดส่องในสิ่งนั้น) มีการดำเนินงานโดยใช้สติ พิจารณาวางแผน ทดลอง วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเพื่อจัดการดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ช่วยสอดส่องดูแลให้กับทางคณะสงฆ์ ด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ หาเหตุผลของงานและใช้ปัญญาดำเนินงานตรวจสอบข้อดีข้อเสียข้อบกพร่อง หาทางแก้ไขปรับปรุงมีเหตุมีผล

อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 6 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ตามนี้ เพราะว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์กำนันผู้ใหญ่บ้านจะคงความสำคัญในระดับตำบลหมู่บ้านดังที่เคยเป็นมาในอดีตได้ จำเป็นจะต้องแสดงบทบาทในฐานะผู้รอบรู้อย่างแท้จริงในเรื่องท้องที่ของตนเองซึ่งจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ครอบคลุมเกี่ยวกับพื้นที่ที่ครบถ้วนและจะต้องทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ตำบลหมู่บ้านของตนรวมทั้งพื้นที่ใกล้เคียงด้วยนอกจากนี้กำนันผู้ใหญ่บ้านจะต้องเพิ่มลักษณะของการเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารจัดการมากกว่าการมีบทบาทเป็นผู้เสนอแนะหรือรับเรื่องราวข้อขัดข้องของลูกบ้านไปแจ้งต่อทางการอย่างเดียวแต่จะต้องมีขีดความสามารถในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ในท้องถิ่นของตนเองที่ปกครองอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สว่าง วงศ์สุวรรณ และ

จันทิมา แสงเลิศอุทัย (2554 : 342-350) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

โดยผลการศึกษาพบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอสองพี่น้องจังหวัดสุพรรณบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ พบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมงานทางคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน นั้นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรที่จะส่งเสริมบทบาทหน้าที่หรือการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับที่กำหนดไว้ รัฐจึงควรหาทางสนับสนุนในด้านค่าตอบแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งจะต้องช่วยส่งเสริมให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้รับการศึกษาอบรมและมีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องต่าง ๆ อาทิเช่น การช่วยเหลือประชาชนหรืองานทางคณะสงฆ์ ให้มากขึ้นด้วย

กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรทำหน้าที่ในการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการมีส่วนร่วมในการปกครองพระสงฆ์ หรือส่วนงานราชการอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ ให้ประสบความสำเร็จ ได้รับความร่วมมือและเอื้อประโยชน์เกื้อกูลแก่กันและกันจะส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุข

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ในเรื่องบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามที่กฎหมายต่างๆได้กำหนดไว้นั้น ในบางเรื่องไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันมากนัก บทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมในปัจจุบันอาจต้องมีเพิ่ม เช่น บทบาทในเรื่องการป้องกันภัยและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ การป้องกันโรคกับหน่วยงานของภาครัฐและประชาชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลในการณรงค์ เป็นต้น ทั้งนี้ควรกำหนดระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

ดังนั้นนำผลการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการปกครองพระสงฆ์กับส่วนราชการที่ได้จากการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิไปทำการขยายผลไปยังจังหวัดต่างๆ เพื่อเป็นการขับเคลื่อนให้การมีส่วนร่วมมีการนำไปปฏิบัติในการเสริมสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนและสังคมสืบไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

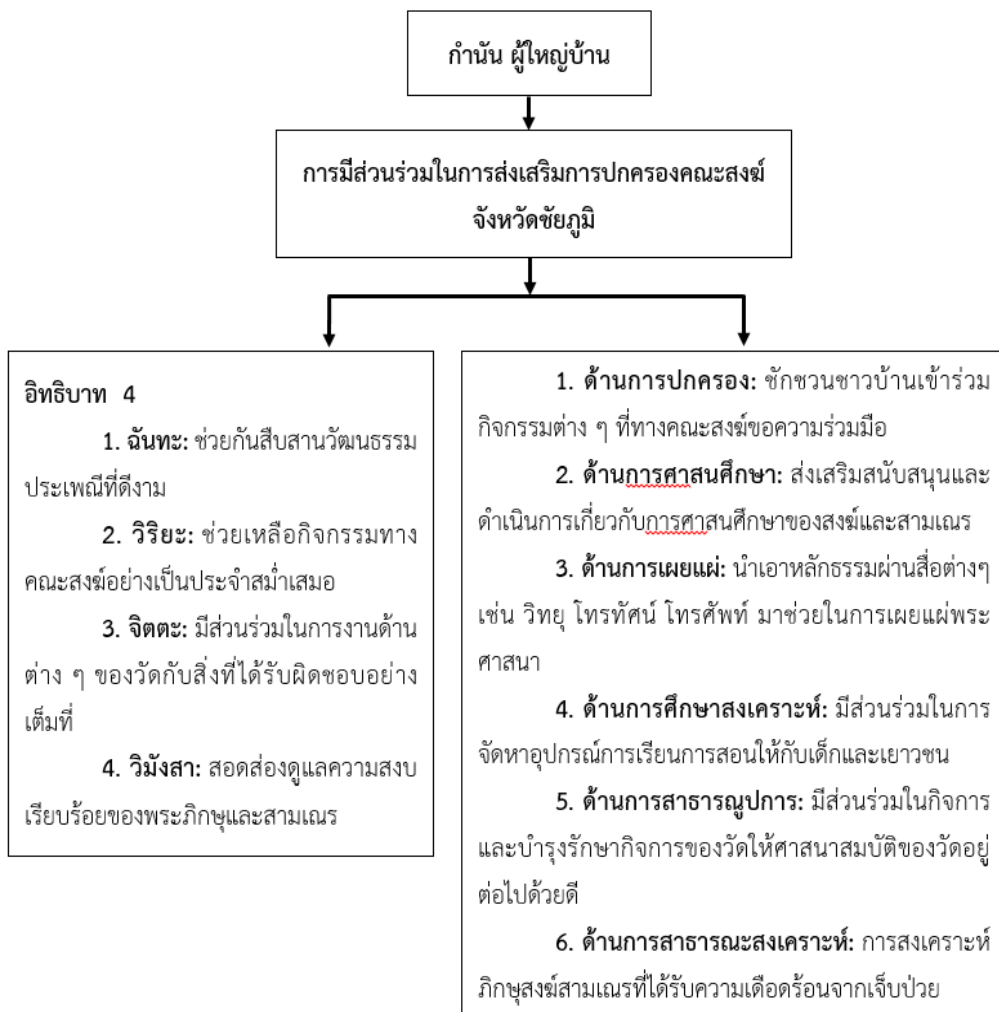
กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงเป็นพนักงานฝ่ายปกครองที่มีความสำคัญและจำเป็นอยู่ในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด โดยมีหน้าที่สำคัญคือการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความสำเร็จของงานและการปฏิบัติหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องปรับบทบาทหน้าที่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและสภาพสังคมของจังหวัดชัยภูมิ เพื่อมีการตอบสนองความต้องการของประชาชนไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจการดูแลของของภาครัฐในการทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือเป็นผู้บริการของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลใดก็ตาม ประชาชนหวังว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านที่ประชาชนเลือกมานั้น จะทำงานในบางเรื่องที่เขาไม่ถึงเพื่อเป็นปากเสียงแทนประชาชนนั่นเองในงานด้านต่างๆ ควบคู่กับงานที่ประชาชนและคณะสงฆ์พึงจะเป็นอย่างเหมาะสมและถูกต้อง เช่น

1) การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการเรียนรู้หลักประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ

2) การมีส่วนร่วมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในการเฝ้าระวังภัยคุกคามต่อคณะสงฆ์ในประเทศไทย เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจุบันการปกครองหรือการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะถ้ามีระบบ การบริหารที่ดีพระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคงการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ที่ดี นั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิด ซึ่งขึ้นอยู่กับ การแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่าง ๆ รับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถของตนและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพราะการปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบัน นี้มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง คณะสงฆ์จึงต้องบริหารกิจการของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศึกษาหรือศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านสาธารณูปการ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการปกครองงานปกครองของสงฆ์อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535

ภาพที่ 1 องค์กรความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย จิตรเหล่าอาภรณ์. (2547). กำนันผู้ใหญ่บ้านกับอำนาจทางการเมือง. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2564, จาก <http://it.ripa.ac.th/humanity/py.html>.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิต.
- ณรงค์ พิงพานิช และคณะ. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดตาก. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 5(1), 170-183.
- นรินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ. (2546). บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องถิ่น. รายงานการศึกษาวินิจฉัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2564, จาก www.lawreform.go.th
- สว่าง วงศ์สุวรรณ และ จันทิมา แสงเลิศอุทัย. (2554). บทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 2(2), 342-350.
- สุริยะ วิริยะสวัสดิ์. (2552.) บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านท่ามกลางสังคมไทยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน. *วารสารกำนันผู้ใหญ่บ้าน*, 62(3), 11-15.